

ҚРҰБ Төрағасы Е.А. Досаевтың ҚР Парламенті
Сенатының пленарлық отырысында
«2022-2024 жылдарға арналған республикалық бюджет
туралы» мәселесі бойынша баяндамасы
Нұр-Сұлтан қ., 2021 жылғы 18 қараша

Құрметті Мәулен Сағатханұлы!

Құрметті депутаттар!

2022-2024 жылдарға арналған республикалық бюджетті қалыптастыру мақсатында дайындалған әлеуметтік-экономикалық даму болжамы әлемдік және ұлттық экономикаларды **белсенді қалпына келтіру** динамикасына сүйенеді.

Мемлекет басшысының іске асырылып жатқан **дағдарысқа қарсы бастамалары** қысқа мерзімде ұлттық экономиканы **пандемияға дейінгі** деңгейге қайтаруға мүмкіндік берді. Биылғы жылғы **10 айдың** қорытындысы бойынша, мұнайдың орташа бағасы бір баррель үшін **70 АҚШ доллары** болған кезде Қазақстанның ішкі жалпы өнімінің өсуі **3,5%** болды. Бұл серпін Қазақстан экономикасын дамытудың **оптимистік сценарийіне** *(бір баррель үшін 70 АҚШ доллары)* сәйкес келеді, бұл ретте Ұлттық Банк ішкі жалпы өнімнің **2021 жылы 3,7-4,0%** деңгейінде өсуін күтеді.

Әлемдік және ұлттық экономикалардың осындай **тез қалпына келуі** жалғасып келе жатқан **фискалдық** ынталандыру бағдарламалары мен **жеңіл** ақша-кредит талаптарының нәтижесінде мүмкін болды.

Сонымен қатар, бұл факторлар **тұтынушылық** сұраныстың қалпына келуіне және әлемде **инфляциялық**

қысымның айтарлықтай өсуіне алып келді. Осы жылдың басынан бері **бағаның өсуі тарихи ең жоғары көрсеткіштерді** жаңартуда. Әлемнің ірі экономикаларында инфляция жаңа ең жоғары көрсеткіштерге жетті: **АҚШ-та** ол **30 жылдық ең жоғары көрсеткіш** (1990 жылдан бастап) **6,2%-ке** дейін, **Еуроодақта 4,1%-ке** дейін (13 жыл ішіндегі ең жоғары көрсеткіш) жетті.

Жоғары инфляциялық қысым жағдайында **Федералды резервтік жүйесі** мен **Еуропа Орталық Банкі** ынталандыру шараларын қысқарта бастады. Қыркүйекте **Еуропа Орталық Банкі** облигацияларды сатып алу көлемін қысқарту ниеті туралы жариялады. **АҚШ-тың Федералды резервтік жүйесі** биылғы жылғы 3 қарашада осы жылғы желтоқсанныан бастап ай сайын **15 млрд АҚШ долларына** сандық жеңілдету бағдарламасының қысқартыла бастағаны туралы жариялады.

Ресейде инфляция бойынша **8,1%** деңгейіндегі **5 жылдағы ең жоғары көрсеткіш** аясында Орталық Банк негізгі ставканы белсенді түрде көтеруге кірісті – ол биылғы жылдың басынан бастап **7,5%-ке** дейін **3,25 пайыздық тармаққа жинақталып** көтерілді. Қазақстанға әкелінетін тауар импортындағы Ресейдің үлесі 2020 жылдың қорытындысы бойынша **35,4%-тен** осы жылғы 9 айда **41,1%-ке** дейін ұлғайғанын ескере отырып, Қазақстандағы бағаларға сыртқы қысым өсті.

Әлемде **шикізаттың және көлікпен тасымалдау** бағасы өсуінің **жалғасуы** әлемде инфляциялық қысымды сақтап отырғанын да атап өткен жөн. Биылғы жылғы қазанда **өсімдік**

майы, бидай өнімдері мен сүт өнімдері қымбаттауы есебінен ФАО азық-түлік бағаларының индексі **3,0%-ке** өсіп, **133,2 тармаққа** жетті, **металдар** шамамен **1,5 есе** (ж/ж қазанда **42%-ке**) қымбаттады. Контейнерлер жетіспеуінен **құрғақ жүкті тасымалдау** құны (Baltic Dry Index) 2020 жылғы мамырдан бастап **7 есе** (2019 жылдың соңынан бастап **3,2 есе**) өсті. Нәтижесінде **өндірушілер** өнімінің өзіндік құнының өсуі **тұтыну** бағаларына ауысады.

Аталған **сыртқы** факторлар бағаның өсуі үшін **қолайсыз** ортаны қалыптастырады және **ішкі** факторлармен қатар **тең дәрежеде Қазақстанда инфляцияның** ағымдағы өсуіне алып келді.

Биылғы жылғы **2-жартыжылдықтан** бастап Қазақстанда инфляция **тұтынушылық** белсенділіктің тез қалпына келуі, экономиканы **фискалдық ынталандырудың жалғасуы** және жекелеген тауар нарықтарындағы **дисбаланстар** нәтижесінде өсті.

Азық-түлік бағасының өсуі **негізгі проинфляциялық** фактор болды, ол жалпы инфляциядағы үлестің **жартысын** (қазанда - **8,9%-тен 4,4 пайыздық тармақ**) иеленеді.

Азық-түлік инфляциясы уақытша және барынша орнықты факторлардың әсерінен соңғы 5 айда алғашқы рет баяулап биылғы жылғы қазанда **11,5%-тен 11,3%-ке** дейін төмендеді.

Биылғы жылғы шілде-тамызда ұзақ сақталатын **көкөністер** (*картоп, сәбіз, қызылша*) бағасының жаз

айларына **тән емес** және **соңғы жылдардағы рекордтық** өсуі тіркелді.

Ет (10,3% ж/ж), өсімдік майы (54,2% ж/ж) және қант (25,0% ж/ж) бағасының өсуі инфляцияны жеделдетудің **тұрақты** факторы болып қалуда, мұны өсу деңгейі бойынша әлемдік трендтермен салыстыруға болады. ФАО деректеріне сәйкес бір жылда еттің әлемдік бағасы орта есеппен **22,1%-ке**, өсімдік майының бағасы – **73,6%-ке**, қанттың бағасы – **40,6%-ке** өсті.

Қазақстанда **азық-түлікке жатпайтын** инфляция, бірінші кезекте, тұтынушылық белсенділіктің **қалпына келуі** аясында **жанар-жағар май (ж/ж 17,0%-ке)** және **ұзақ пайдаланылатын тауарлар** (*киім-кешек - 6,1%, аяқ киім - 6,4%, жиһаз – 6,9%, тұрмыстық заттар - 8,5%, автомобильдер – 13,5%*) бағасының өсуі нәтижесінде жылдамдады.

Ақылы қызметтер инфляциясы негізінен **электр энергиясы (8,6%), тұрғын үйді жалдау (18,5%)** және **көлік қызметтері** (әуе көлігі – **8,7%**) бағасының өсуі есебінен жылдамдады.

Мемлекет басшысының тапсырмасы бойынша инфляцияны **тұрақтандыру** мақсатында Үкімет әкімдермен бірлесіп осы жылғы қыркүйектен бастап баға өсуінің **монетарлық емес** факторларын тұрақтандыру мақсатында **Инфляцияға қарсы ден қою шараларының** кешені іске асыра бастады.

Өз тарапынан, Ұлттық Банк экономикадағы **сұраныстың өсуіне** жауап ретінде **дезинфляциялық** ақша-кредит

саясатын жүргізу шеңберінде **базалық ставканы 9,0%-тен 9,75%-ке** дейін **үш рет** көтерді. Сұраныс тарапынан инфляцияға қарсы қысым биылғы жылғы 9 айда **тұтыну тауарлары** импортының **21,4%-ке** өсуімен расталады.

Үкімет пен Ұлттық Банктің **үйлескен** іс-қимылының нәтижесінде **биылғы жылғы қазанда 6** ай жеделдеген жылдық инфляцияның **өсуі тоқтады**.

Инфляцияға қарсы ден қою шараларының кешені шеңберінде тауар нарықтарындағы **дисбалансты жою** мақсатында **жедел және жүйелі шараларды** одан әрі іске асыру **Мемлекет Басшысының тапсырмасына** сәйкес **2021** жылы инфляцияны **8,5%-ке** дейін **тұрақтандыруға** және **2022** жылы **4-6%** нысаналы дәлізге кіруге мүмкіндік береді.

Үкімет **азық-түлік бағаларын тұрақтандыру** бойынша қабылданып жатқан шаралар нәтижесінде, оның ішінде **тауар ағындарын бөлу, тұрақтандыру қорларын** тиімді қалыптастыру және өнімді **форвардтық сатып алу** арқылы **2021** жылдың қорытындысы бойынша **инфляцияны 8,5%-тен аспайтын** деңгейде **ұстауды** жоспарлап отыр.

2022-2026 жылдарға арналған әлеуметтік-экономикалық даму болжамына сәйкес инфляцияның **бұдан кейін төмендеуі** және **2023-2024** жылдары **4-5%** және **2025-2026** жылдары **3-4%** деңгейінде **тұрақтануы** орын алады.

Бұл үшін Үкіметтің қазіргі **жедел** шараларымен қатар экономиканы одан әрі **әртараптандыру** және оның **импортқа тәуелділігін** төмендету бойынша жүйелі жұмысын жандандыру маңызды. Мемлекет Басшысының тапсырмасы

бойынша **2022** жылдан бастап енгізілетін **контрциклдық бюджет қағидалары** мемлекеттік шығыстардың **өсу қарқынын шектеуге** мүмкіндік береді, сол арқылы мемлекеттік қаржының **орнықтылығын** қамтамасыз етеді және **инфляциялық қысымды төмендетеді**.

Үкімет жоспарлап отырған **шикізатқа жатпайтын экспортты** арттыру шаралары болжамды кезеңдегі Қазақстанның **төлем балансының** жай-күйін едәуір жақсартуға мүмкіндік береді.

Әлеуметтік-экономикалық даму болжамына сәйкес алдағы 5 жылдық кезеңде төлем балансының ағымдағы шоты **дефицитінің қысқаруы** және **профицит аймағына** өтуі күтіледі. Мұнайдың бір баррель үшін **60 АҚШ доллары** сценарийлік бағасы кезінде төлем балансының **ағымдағы шотының сальдосы 2022 жылы ішкі жалпы өнімге қатысты (-)1,2% дефициттен 2023 жылы ішкі жалпы өнімге қатысты (+)0,6% профицитке** ауысады және **2026 жылы ішкі жалпы өнімге қатысты (+)1,9%** деңгейінде **орнықты** болады.

Құрметті депутаттар!

Ұлттық Банк Үкіметпен бірлесіп жаһандық пандемияның **теріс салдарын еңсеру**, инфляциялық қысымды төмендету және **макроэкономикалық тұрақтылықты** қамтамасыз ету үшін белсенді жұмысын жалғастырады.

Назарларыңызға рахмет!